

# Skötselanvisningar

## Natursten - Kalksten

### Allmänt

Natursten av god kvalitet är ett material som är lättskött och håller sig vackert i generationer. Kalksten tål inte sura medel eller salt. Den är uppbyggd av mjukare mineral (karbo-natmineral) än graniterna. För offentliga miljöer rekommenderas slipad yta, eftersom en polerad (speglade) yta inte tål slitaget utan mattas snabbt. Också hyvlad eller diamantfräst yta kan vara ett bra val. Kvalitet på kalksten kan variera beroende på ursprung. Att granit skulle vara "tätare" än kalksten är däremot en missuppfattning.

### Skötsel

Skötselprogrammet anpassas efter aktuellt behov och utgår i första hand från så torra metoder som möjligt, som torr mopponing eller dammsugning. Vid bunden smuts används en rengöringslösning av naturlig såpa/tvål i kombination med fukt/våtmopponing. Golv och trappor av natursten ska underhållas med så enkla medel som möjligt; tvål, såpa och neutralt allrent är oftast nog. Rätt vårdad blir stenen bara vackrare med den patina som ålder och användning ger. Det kan vi se på stengolv som använts och vårdats på detta sätt under århundraden. Det enkla underhållet sparar tid och kostnad samtidigt som miljöbelastningen blir låg. Vid regelbunden användning av såpa/tvållösning tillförs stenen den balanserade porfyllnad som är nödvändig som ytskydd. Kalksten bildar tillsammans med såpan/tvålen ämnet kalktvål. Det ger rätt porfyllnad i stenen utan att täta stenens porer. Stenen får därmed ett mycket bra ytskydd. Rengöringsmedel med tillsatser som bildar ett tätt skikt på ytan täpper till stenens porer, förhindrar fuktvandring i stenen och kan ge skador i stenytan (tunna skikt av ytan lossnar). Sådana medel ska inte användas. Såpan/tvålen ska vara naturlig och fri från

tillsatser. En ny och tidigare obehandlad stenyta mättas först med såpa/tvållösning för att ge en skyddande impregnering. Därför påförs/doseras vid de två första städningarna såpa/tvål i en högre dos än normalt (2–5 gånger den normala). Överskott av såpa/tvål arbetas in med torrpolering med vit golvvårdsrondell eller avlägsnas med vatten. (Här menar vi polering ur städsynpunkt, inte i stenteknisk bemärkelse.) Därefter städas golvet med normal såpa/tvål dosering enligt anvisning. Fortsätt med detta som den normala "dagliga" städningen. Polerade och slipade ytor på kalksten har liten sugförmåga. Därför bör man använda en liten mängd såpa/tvållösning. En yta som övermättats av såpa/tvål blir flammig (black) och matt, den kan också bli hal. Rengör då med vatten och neutralt allrent.

### Fläckborttagning

Fläckar ska tas bort snabbt för att hindra dem att sprida sig i stenmaterialet. Tränger fläcken djupt ned kan den vara mycket svår eller omöjlig att få bort. Det gäller också att vara försiktig, för att inte förvärra fläcken eller skada stenen. Man bör alltid först välja enkla metoder framför kemi-kalier. Grundprincipen bygger på "pastametoden", där en lösande vätska kombineras med absorberande medel. För mer ingående instruktioner kring fläckar och fläckborttagning se "Fläckar och fläckborttagning – Natursten Kalksten"

### Skador

För att utföra en lagning krävs både yrkeskunnande och riktig utrustning. Välj därför i första hand att kontakta Stenentreprenader i Hesselholm AB som är sakkunniga. Om skadan är liten kan reparation klaras på egen hand. Kontakta dock gärna Stenentreprenader i Hesselholm AB som står till tjänst med lagningsmaterial och information.

# Skötselanvisningar Kalksten- & marmorfönsterbänkar

## Underhåll för nymonterade fönsterbänkar

Börja med torr rengöring. Grovsopa anslutande väggar och skyddstäckningen och avsluta med dammsugning. Skyddstäckningen tas därefter bort försiktigt. Efter att skyddstäckningen är borttagen, grovsopa och dammsug stenytan noggrant. Ta bort eventuella fläckar eller etsningar på ytan, se fläckborttagning. Stänk eller andra rester av cementbruk kan vara mycket svåra att avlägsna på kalksten och marmor. Därefter rengörs bänken med en lösning av Grummesåpa, gul eller grön, och vatten genom våttorkning. Såpa doseras enligt rekommendation för grovrengöring. Såpa i rätt mängd ger bänken en klassisk lyster och patina. Om bänken påförs för mycket såpa ger det en matt och fet yta. Överskottet kan avlägsnas med vatten.

## Regelbunden skötsel

Skötselprogrammet anpassas efter aktuellt behov och utgår i första hand från torra metoder genom dammtorkning eller dammsugning. Skurning med Grummesåpalösning utförs vid behov beroende på nedsmutsning eller behov av påfyllning med ytskyddande såpa.

## Fläckborttagning

En fläck eller etsning ska tas bort så snabbt som möjligt för att inte ämnet ska tränga ner i stenen. Det är enklare att få bort en fläck som ligger på ytan. Omslipning. På slipade kalkstensytor kan en ytlig etsning orsakad av syra slipas bort med fint våtslippapper alternativt tvättsvamp typ "scotch brite" om inte annan fläckborttagning fungerar. Tillsätt såpa samtidigt som ytan slipas. Prova först på en icke synlig yta för att anpassa grovleken på slipmaterialet. Pastaförfarandet innebär att lösningsmedlet blandas med ett absorberande pulver, till exempel krita, så att en tjockflytande välling bildas. Pastan läggs på fläcken och får torka. Lösningsmedlet löser upp fläcken som sedan sugs upp av pastan. Avslutningsvis borstas det torra pulvret bort och ytan tvättas med vatten. Om fläcken sitter för djupt eller om lösningsmedlet avdunstar för fort kan pastan täckas med plastfolie under en tid för att förhindra för hastig avdunstning.

### **Cementbruk**

Förekommer härdade cementfläckar och omgivande sten har slipad eller grövre ytbearbetning kan fläcken försiktigt skrapas bort. Därefter slipas ytan enligt tidigare beskrivning.

### **Fett- eller oljefläckar**

Fett- eller oljefläckar ska avlägsnas så snabbt som möjligt för att förhindra att det tränger ned i stenen. Fläckarna torkas torra med papper och tvättas med lösningsmedel som sedan sugs upp av papper eller absorberande medel. Lösningsmedlet kan vara lacknafta, thinner/cellulosaförtunning, aceton eller blyfri motorbensin (95 oktan). Sitter fläcken djupare används pastametoden. Skölj med Allrent i brukslösning.

### **Gummiklackar**

Svarta märken efter gummiklackar tvättas bort med thinner, lacknafta eller terpentin. Skölj med Allrent i brukslösning.

### **Lim**

Lim kan ha olika sammansättning som kräver olika medel. Limrester tvättas bort med thinner. Även aceton kan användas med försiktighet.

# Skötselanvisningar Kalksten- & marmorfönsterbänkar

## **Märkpennor**

Använd T-röd på en duk. Även thinner och aceton kan provas med försiktighet. Om fläcken trängt ned i stenen används pastaförfarande. Tvätta med Allrent i brukslösning.

## **Olje-/lackfärg**

Använd thinner eller terpentin i kombination med papper och därefter i pastaform. Eftertvättning med ammoniak i vattenlösning vid behov.

## **Plastfärg**

Fläckar av plastfärg är mycket svåra att avlägsna när de härdat. De bör torkas bort före härdning i kombination med vatten. Eventuellt härdade plastfärgsfläckar skrapas bort med rakblad. Vid behov kan eftertvättning med varm lösning av kaustiksoda användas. Skölj med vatten.

## **Rost**

Rostfläckar är mycket svåra att avlägsna, särskilt om de suttit länge. Man måste överväga rostfläckens betydelse i förhållande till eventuella frätskador som uppstår vid borttagning med oxalsyra. Syror etsar ytan på marmor och kalksten. Använd syran med försiktighet och skölj väl med Allrent i brukslösning.

## **Stearin**

Avlägsna mesta möjliga mekaniskt genom att skrapa försiktigt med kniv eller liknande. Alternativt kan frysspray användas. Eftertvätta med blyfri motorbensin (95 oktan), eventuellt i pastaform. Tvätta med Allrent i brukslösning.

## **Te**

Te kan orsaka missfärgningar, särskilt på ljus marmor/kalksten om inte fläcken torkas upp omgående. Prova först meddiskmedel eller Allrent. Missfärgning kan blekas med Klorin, tänk dock på att stenen kan etsas och blekas. Tvätta med Allrent i brukslösning.

## **Tejp (limrester)**

Förtunning, eventuellt aceton.

## **Tuggummi**

Frysspray.

## **Urin**

Diskmedel alternativt Allrent.